

فصل پنجم

معدن

۱- در آمارگیری از معادن فعال کشور، اطلاعات مربوط به نفت و گاز، مواد رادیواکتیو و خاکرس جمع‌آوری نشده است، و به دلیل اهمیت خاص نفت و گاز، اطلاعات آماری مربوط به این فعالیت‌ها در فصل ۶ (نفت و گاز) به‌طور مجزا ارائه می‌شود.

۲- در طرح آمارگیری از معادن در حال بهره‌برداری کشور، معادن شن و ماسه به روش نمونه‌گیری و سایر معادن به‌صورت سرشماری، مورد آمارگیری قرار می‌گیرند.

۳- در این فصل برای طبقه‌بندی فعالیت‌های بخش معدن از طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (I.S.I.C)، ویرایش چهارم، با اعمال تغییراتی در آن استفاده شده است.

تعاریف مفاهیم

معدن: مجموعه کانسار (ذخیره معدنی که بهره‌برداری از آن اقتصادی می‌باشد) و ماشین‌آلات و تسهیلاتی است که به منظور اکتشاف، تجهیز و بهره‌برداری و کانه‌آرایی از آن کانسار ایجاد شده است. کانه‌آرایی، به تمامی عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه و یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر صورت می‌گیرد، اطلاق می‌شود.

معدن در حال بهره‌برداری: معدنی است که دارای مجوز بهره‌برداری از وزارت صنعت، معدن و تجارت (غیر از معادن شن و ماسه) و یا شهرداری‌ها و فرمانداری‌ها (برای معادن شن و ماسه) بوده و نیز در سال آمارگیری، حداقل به مدت ۳۰ روز به صورت پیوسته یا ناپیوسته، مجموعه‌ای از عملیات استخراج (در پاره‌ای از موارد همراه با کانه‌آرایی)، به منظور به دست آوردن کانه قابل فروش در آن انجام گرفته باشد.

مدیریت خصوصی: مدیریتی است که توسط افراد یا مؤسسات خصوصی اعمال می‌شود.

مدیریت عمومی: مدیریتی است که توسط وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، شهرداری‌ها و سایر مؤسسات بخش عمومی اعمال می‌شود.

شاغلان: تمامی افرادی هستند که در داخل یا خارج معدن به صورت تمام‌وقت یا پاره‌وقت برای معدن کار می‌کنند. شاغلان از نظر وظیفه‌ای که به عهده دارند به دو گروه شاغلان خط تولید (ماهر و ساده) و سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی) تفکیک می‌شوند.

مقدمه

آمارگیری از فعالیت‌های مربوط به معادن کشور و انتشار مستمر نتایج آن، از سال ۱۳۳۳ توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت وقت آغاز شد. این آمارها، هر سال همزمان با انتشار "آمار فعالیت‌های صنعتی"، در ضمیمه نشریه مذکور به چاپ می‌رسید ولی از سال ۱۳۳۹، آمارهای مربوط در نشریه‌ای مستقل تحت عنوان "آمار فعالیت‌های معدنی ایران" منتشر شد. اولین سرشماری از معادن کشور در آذرماه سال ۱۳۴۲ توسط وزارت اقتصاد اجرا شد و از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۳، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معادن نقاط مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیت‌های معادن جمع‌آوری و منتشر می‌کرد. در سال ۱۳۵۳، دومین سرشماری از معادن کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنعت، معدن و تجارت اجرا شد. از سال ۱۳۵۳ تا سال ۱۳۵۷، مرکز آمار ایران به‌طور سالانه بخشی از معادن کشور را به عنوان معادن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۳، به دلیل عدم اجرای طرح‌های آماری و نیز فراهم نبودن آمارهای ثبتی جامع، این بخش از فعالیت‌های اقتصادی دچار خلأ آماری شد. در سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معادن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال ۱۳۶۶، سومین سرشماری از معادن کشور را به مرحله اجرا درآورد. از سال ۱۳۶۷ تا سال ۱۳۸۵ به استثنای سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۴ آمارگیری از معادن کشور به‌طور سالانه انجام شده است.

آمار و اطلاعات مندرج در این فصل، علاوه بر نتایج آمارگیری‌ها و سرشماری‌های مذکور شامل آمار و اطلاعات شرکت‌های تعاونی معدنی ارائه شده توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نیز می‌باشد.

در مورد آمارهای ارائه شده، توضیحات زیر ضروری است:

ارزش افزوده: عبارت از ارزش دریافتی‌ها (ستاندها) منهای ارزش پرداختی‌ها (داده‌ها) است.

ارزش دریافتی‌ها (ستاندها): عبارت از ارزش تولیدات مواد معدنی، ضایعات قابل فروش مواد معدنی، ساخت و تعمیر اساسی اموال سرمایه‌ای توسط شاغلان معدن و سایر دریافتی‌های معدن است که شامل دریافتی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین‌آلات آزمایشگاه و... می‌باشد.

ارزش پرداختی‌ها (داده‌ها): عبارت از ارزش مواد، ابزار و وسایل کار کم‌دوام، سوخت مصرف شده، آب و برق خریداری شده و سایر پرداختی‌ها است که شامل پرداختی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین‌آلات، آزمایشگاه و... می‌باشد.

شرکت تعاونی: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۴- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

شرکت تعاونی معدنی: نوعی شرکت تعاونی است که در زمینه استخراج، بهره‌برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد.

گزیده اطلاعات

بر اساس نتایج طرح آمارگیری از معادن در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۰۷ معدن در حال بهره‌برداری در استان وجود داشته است. نتایج این طرح نشان داد که در معادن فعال استان تعداد ۱۹۱۶ نفر شاغل بوده است. در همین سال مقدار ۱۸۴۵۷ هزار تن محصول از کل معادن استان تولید شده که ارزش ریالی آن برابر ۱۴۷۸۰۶۷ میلیون ریال بوده است. بررسی معادن استان با در نظر گرفتن ارزش افزوده پرداختی و دریافتی نشان داد که ارزش افزوده این تعداد معادن در سال ۱۳۹۳ برابر ۱۲۷۴۱۶۲، ارزش پرداختی‌ها برابر ۲۷۹۶۳۳ و ارزش ستانده برابر ۱۵۵۳۷۹۵ میلیون ریال بوده است.

در سال ۱۳۹۴، در سطح استان تعداد ۴۰ شرکت تعاونی معدنی فعال با ۴۸۴ نفر شاغل و با سرمایه ۶۴۰۸ میلیون ریال مشغول به فعالیت بوده است. در بین شهرستانهای استان بیشترین تعداد شرکت تعاونی معدنی فعال مربوط به شهرستان بندرعباس با ۱۸ شرکت بوده که در این تعداد شرکت ۱۹۲ نفر مشغول به فعالیت می‌باشند.

شاغلان ماهرخط تولید: کارکنانی هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه‌ای که کسب کرده‌اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان، تکنیسین‌های فنی، استادکاران، سرکارگران، کارگران ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان ساده خط تولید: کارکنانی هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به تعلیم و کسب مهارت ندارد، مانند: کارگران ساده، باربران و بارگیران.

سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی): کارکنانی هستند که به امور دفتری، اداری، مالی و خدماتی معدن و یا دفتر مرکزی، اشتغال داشته و به طور مستقیم در امر استخراج و تولید دخالت ندارند.

در ارائه آمار شاغلان، توضیح این نکته ضروری است که در محاسبه از روش "متوسط تعداد شاغلان در سال" استفاده شده است.

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۴- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

تولید مواد معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می‌باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیت‌ها یا معادن، مواد معدنی به همان صورتی که از کنسار استخراج می‌شود، عرضه می‌گردد در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیت‌ها یا معادن، مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک کانه‌ها و یا افزایش عیار ماده خام، به بازار عرضه می‌شود. ضمناً در یک رشته فعالیت، ممکن است چند ماده معدنی به دست آید، مثلاً در رشته فعالیت استخراج سنگ مس، مواد معدنی سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن از تولیدات رشته فعالیت مذکور به حساب می‌آیند.

ارزش تولیدات: ارزش مواد معدنی استخراج شده و ارزش ضایعات قابل فروش مواد معدنی به قیمت تولید کننده یعنی قیمت فروش به مشتریان در محل معدن است.

سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای): رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۴- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

۵-۱- مشخصات عمومی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران (میلیون ریال)	تعداد شاغلان	تعداد معادن			سال و فعالیت
		مدیریت خصوصی	مدیریت دولتی	جمع	
۱۵۲۳۲	۶۱۷	۲۳	۲	۲۵	۱۳۸۵
۷۲۵۰۶	۱۱۲۱	۶۶	۰	۶۶	۱۳۹۰
۱۱۹۸۳۱	۱۱۵۷	۶۰	۰	۶۰	۱۳۹۱
۲۴۰۲۰۱	۲۱۵۶	۱۲۷	۰	۱۲۷	۱۳۹۲
۲۳۹۱۵۳	۱۹۱۶	۱۰۷	۰	۱۰۷	۱۳۹۳
۸۶۴۰	۶۰	۲	۰	۲	سنگ آهن
۷۲۰۵	۶۲	۴	۰	۴	کرومیت
۸۳۰۰۰	۶۴۸	۴۷	۰	۴۷	شن و ماسه
۱۱۵۲	۸	۱	۰	۱	سنگ های تزئینی
۲۲۸۰۴	۲۰۳	۱۳	۰	۱۳	سنگ لاشه
۰	۰	۰	۰	۰	سنگ مس
۵۷۸۴۹	۴۶۳	۲۲	۰	۲۲	سنگ آهک
۵۲۴۷۵	۴۲۴	۱۳	۰	۱۳	سنگ گچ
۴۳۹۰	۲۷	۱	۰	۱	باریت ، خاک سرخ و زرد
۱۶۳۷	۲۰	۴	۰	۴	نمک

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۵-۲- تعداد معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت و نوع استخراج

استخراج روباز و زیرزمینی	استخراج زیرزمینی	استخراج روباز	جمع	سال و فعالیت
۰	۰	۲۵	۲۵ ۱۳۸۵
۰	۰	۶۶	۶۶ ۱۳۹۰
۰	۰	۶۰	۶۰ ۱۳۹۱
۰	۰	۱۲۷	۱۲۷ ۱۳۹۲
۰	۰	۰	۱۰۷ ۱۳۹۳
۰	۰	۲	۲ سنگ آهن
۰	۰	۴	۴ کرومیت
۰	۰	۴۷	۴۷ شن و ماسه
۰	۰	۱	۱ سنگ های تزئینی
۰	۰	۱۳	۱۳ سنگ لاشه
۰	۰	۰	۰ سنگ مس
۰	۰	۲۲	۲۲ سنگ آهک
۰	۰	۱۳	۱۳ سنگ گچ
۰	۰	۱	۱ باریت ، خاک سرخ و زرد
۰	۰	۴	۴ نمک

مأخذ: مرکز آمار ایران

۳-۵- تعداد شاغلان معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

سایر کارکنان (اداری ، مالی و خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
۹۸	۲۰۶	۳۱۳	۶۱۷ ۱۳۸۵
۱۷۸	۳۸۵	۵۶۰	۱۱۲۳ ۱۳۹۰
۱۸۹	۴۱۶	۵۵۲	۱۱۵۷ ۱۳۹۱
۲۹۷	۷۷۲	۱۰۸۷	۲۱۵۶ ۱۳۹۲
۲۶۵	۵۱۵	۱۱۳۶	۱۹۱۶ ۱۳۹۳
۱۰	۱۴	۳۶	۶۰ سنگ آهن
۵	۳۰	۲۷	۶۲ کرومیت
۱۰۶	۱۴۳	۳۳۹	۶۴۸ شن و ماسه
۰	۰	۸	۸ سنگ های تزئینی
۳۶	۵۹	۱۰۹	۲۰۳ سنگ لاشه
۰	۰	۰	۰ سنگ مس
۵۴	۱۰۴	۳۰۵	۴۶۳ سنگ آهک
۴۶	۱۴۲	۲۳۷	۴۲۴ سنگ گچ
۷	۱۵	۵	۲۷ باریت ، خاک سرخ و زرد
۲	۸	۱۰	۲۰ نمک

مأخذ : مرکز آمار ایران

۴-۵- مقدار و ارزش تولید مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: ۱۳۹۳

فعالیت	مقدار (هزارتن)	ارزش (میلیون ریال)
جمع	۱۸۴۵۷	۱۴۷۸۰۶۷
سنگ آهن	۶۰	۸۴۰۰۰
کرومیت	۴	۱۳۱۵۲
شن و ماسه	۸۴۶۵	۶۲۷۵۸۹
سنگ های تزئینی	۳۰	۹۰۰۰
سنگ لاشه	۳۰۱۲	۲۴۲۹۳۷
سنگ مس	.	.
سنگ آهک	۵۵۸۵	۳۳۰۲۱۷
سنگ گچ	۱۱۵۴	۱۵۷۷۱۲
باریت ، خاک سرخ و زرد	۲	۷۷۰۰
نمک	۱۴۴	۵۷۶۰

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۵-۵- ارزش افزوده و ارزش پرداختها و دریافت‌های معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: ۱۳۹۳ (میلیون ریال)

فعالیت	ارزش افزوده	پرداختها	دریافتها
		(داده‌ها)	(ستاندها)
جمع	۱۲۷۴۱۶۲	۲۷۹۶۳۳	۱۵۵۳۷۹۵
سنگ آهن	۶۹۵۳۱	۱۵۷۱۹	۸۵۲۵۰
کرومیت	۵۱۹۳	۹۶۶۴	۱۴۸۵۸
شن و ماسه	۵۵۴۷۴۱	۹۲۸۸۷	۶۴۷۶۲۷
سنگ های تزئینی	۷۰۰۳	۲۲۲۲	۹۲۲۵
سنگ لاشه	۲۱۰۱۰۲	۳۵۷۱۵	۲۴۵۸۱۷
سنگ مس	.	.	.
سنگ آهک	۲۶۸۵۲۱	۷۷۱۶۵	۳۴۵۶۸۶
سنگ گچ	۱۴۸۶۵۹	۴۱۹۶۳	۱۹۰۶۲۲
باریت ، خاک سرخ و زرد	۴۹۵۱	۲۷۴۹	۷۷۰۰
نمک	۵۴۶۱	۱۵۴۹	۷۰۱۰

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۵-۶- سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای: ۱۳۹۳

وسایل نقلیه	ماشین آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری	جمع	فعالیت
۱۵۵۳۴	۶۷۸۹۶۰	۷۱۲۲۲۸	جمع
۰	۸۰	۱۴۰	سنگ آهن
۵۰	۴۰۲۰	۴۶۳۰	کرومیت
۱۹۱۱	۶۰۸۸۶۲	۶۲۳۶۶۲	شن و ماسه
۰	۷۷۰	۸۰۰	سنگ های تزئینی
۸۲	۲۶۸۵	۳۵۴۱	سنگ لاشه
۰	۰	۰	سنگ مس
۱۳۰۲۳	۴۳۶۸۳	۵۹۹۹۴	سنگ آهک
۴۱۸	۱۷۲۵۰	۱۷۸۰۱	سنگ گچ
۵۰	۱۷۰	۲۲۰	باریت ، خاک سرخ و زرد
۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	نمک

فعالیت	ساختمان	راه اختصاصی	توسعه و اکتشاف	سایر
جمع	۱۵۵۷۰	۱۰۸۵	۳۰۰	۷۷۹
سنگ آهن	۰	۰	۰	۶۰
کرومیت	۶۰	۲۰۰	۳۰۰	۰
شن و ماسه	۱۱۸۳۲	۵۰۳	۰	۵۵۴
سنگ های تزئینی	۰	۰	۰	۳۰
سنگ لاشه	۵۴۵	۲۱۸	۰	۱۱
سنگ مس	۰	۰	۰	۰
سنگ آهک	۳۱۳۳	۵۳	۰	۱۰۲
سنگ گچ	۰	۱۱۱	۰	۲۲
باریت ، خاک سرخ و زرد	۰	۰	۰	۰
نمک	۰	۰	۰	۰

مأخذ: مرکز آمار ایران .

۷-۵- مشخصات عمومی شرکت‌های تعاونی معدنی در پایان سال ۱۳۹۴

سال و شهرستان	تعداد	عضو	شاغلان	سرمایه (هزار ریال)
۱۳۸۵	۱۰	۸۷	۱۱۵	۵۹۶۱۲۵۰
۱۳۹۰	۴۵	۳۱۸	۴۰۱	۶۳۰۵۳۹۰
۱۳۹۱	۳۶	۲۵۸	۳۰۲	۳۴۵۲۸۹۰
۱۳۹۲	۳۹	۲۸۹	۴۰۵	۵۶۲۶۰۴۰
۱۳۹۳	۳۶	۲۶۷	۳۲۴	۵۶۱۲۰۰۰
۱۳۹۴	۴۰	۳۰۸	۴۸۴	۶۴۰۸۰۰۰
ابوموسی	۰	۰	۰	۰
بستک	۱	۷	۲	۳
بشاگرد	۲	۱۴	۱۰۷	۲
بندرعباس	۱۸	۱۳۲	۱۹۲	۴۶۳
بندرلنگه	۴	۳۳	۲۳	۱۸۱۴
پارسیان	۵	۳۷	۳۷	۲۰۰۸
جاسک	۰	۰	۰	۰
حاجی آباد	۲	۱۴	۱۷	۳
خمیر	۴	۳۲	۳۱	۱۳۶۳
رودان	۰	۰	۰	۰
سیریک	۱	۷	۱۰	۱
قشم	۰	۰	۰	۰
میناب	۳	۳۲	۶۵	۷۵۰

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان هرمزگان.